

חולין עג

משה שווערד

1. ספר שחיטת חולין

דכל העומד לחתוך כחתוך דמי מיתלי תלי
בפלוגתא דרבנן ור"ש אי כל העומד ליזרק
כזרק דמי, יעוי"ש.

גמ': וכל העומד לחתוך כחתוך דמי, כמאן
כרבי מאיר דתנן כל ידות הכלים וכו'.
עיין בשו"ת חכ"צ [סי' ס"ב] דנקט דהך דינא

אמנם בשעה"מ [פ"ד מגירושין ה"ב] כתב
דיש לחלק בין היכי שעומד ליזרק
משום דמצו' רמי עלי' דבזה דוקא פליגי רבנן
ור"ש, לבין הכא דעומד ליחתך מחמת שעומד
לכך מצד עצמו ולא משום מצו' [וע"ע בסוטה
דף כה: בתור"ה לאו]. וע"ע בחס"ד מקואות
פ"ח ה"ג מש"כ בזה.

2. תוספות מסכת חולין דף עג עמוד א ד"ה מטביל עד

מטביל עד מקום מדה - **ואם תאמר ואידך ליהוי חציצה דהוי מיעוטו המקפיד דמיעוטו המקפיד חוצץ בכלים
כמו באדם** כדמשמע במסכת מקואות (פ"ט מ"ז) [1] ויש לומר דאירי בידות הכלים העשויין כעין חוליות כאותן
שלשלאות של ברזל העשויין בטבעות ...

3. חדושי הר"ן על חולין דף עג/א

מטביל עד מקום המדה דברי ר"מ. וא"ת ולר"מ כיון שהוא עתיד לקצו הרי הוא מקפיד עליו ואפילו מיעוטו
המקפיד קי"ל דחוצץ בטבילה ואפילו בכלים כדאמרינן בפסחים (מ"ה ב') גבי עריבה, וניחא לי דמקפיד עליו
היינו שקשה עליו כשעומד שם בשעת טבילה ולפיכך חוצץ [2] אבל כאן ניחא ליה שיעמוד שם עד שעת קציצה
ומ"מ כיון שגמר בדעתו לקצצה בסוף לר' מאיר כקצוץ דמי:

4. ספר שחיטת חולין

תוד"ה מטביל: וא"ת ואידך ליהוי חציצה
דהוי מיעוטו המקפיד וכו'. עיין
באבי עזרי [פ"ב דמקואות הט"ו] שתמה ע"ד
דלמה הוצרכו להקשות מדין חציצה, תיפו"ל
שאין המים עוברים על אותו מקום שכנגד
הידות, [ועיין בשו"ת אבנ"ז יור"ד סי' רס"ז
מש"כ ליישב בזה].

ובאמת דכבר עמד בזה המאירי [בסוגיין]
ותירץ בזה"ל: ומתוך כן פירשו
שצריך לשקעו כולו במים, אלא שעד מקום
מידה תורת טבילה עליו וחציצה פוסלת בו,
אבל מה שדעתו לקרץ אין עליו תורת טבילה
ואין חציצה פוסלת בו, עכ"ל. ומשו"ה הקשו
התוס' רק משום חציצה [וע"ש במאירי דנקט
דהך ידות הכלים הוי מיעוט שאינו מקפיד עליו,
ומשו"ה אינם חוצצים]. וכ"מ בחי' הר"ן דכיון

וניחא לי' שיעמוד שם עד שעת קציצה הו"ל
כמיעוט שאינו מקפיד עליו.

במס' סוכה (ו.) א"כ שפיר אמרינן כל העומד גם לענין מיעוט המקפיד, אע"ג שאינו חוצץ רק מדרבנן, משום דלענין רובו המקפיד אמרינן כל העומד דהוא דאורייתא, ממילא גם לענין מיעוט המקפיד אמרינן כל העומד משום גזירה אטו רובו המקפיד, ועי"ש שמסיק להקל עפ"י מש"כ הריטב"א במס' קידושין (כה:) דבית הסתרים צריך שיהא ראוי לביאת מים מדרבנן, ובנדון זה דהוי מיעוט המקפיד בבהס"ת והוי תרי דרבנן. וכ"כ בשו"ת אבני"ז (יו"ד סי' רס). ועי' מש"כ בשמ"ב (ח"ד סי' קסא סק"א). ובעיקר קושית התוס' דהוי חציצה, כתב באור זרוע (סי' שסב) דכיון דהוי מגופה אינה חוצץ, ומהאי טעמא שער העומד ליגזו וציפורן העומד ליגזו אינו חוצץ. והתוס' דלא כתבו כן, דס"ל משום דעומד ליקצץ זה עצמו משוי לה שלא יחשב גופה. וראיתי בשו"ת ארץ צבי (ח"א סי' ו) שחכם אחד אמר דבזה נתיישב קושית השואל בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' קצה) בנדון הכלות שטובלות בשערותיהן, והא הן עומדות ליקצץ אחר בעילת מצוה, ולדברי האור זרוע אתי שפיר. ומזה כתב שם בענין מגדלי בלוריות במקום תפילין אי הוי חציצה בין ראשו לתפילין, ד"ל דאינו עומד ליקצץ ולכ"ע גופה אינו חוצץ, וכ"כ החת"ס שם על הכלות כשטובלות בשערותיהן ובשארין סופן ליקצץ דאינה חוצץ.

ומש"כ בשם הר"ש והרא"ש דאבית הסתרים לא קפדינן, ואפילו ראוי לביאת מים לא צריך, הקשה בארץ צבי (ח"א סי' קיז) דהא עומד לחתוך וכחתוך דמי דמהאי טעמא לא צריך טבילה, וכיון דחתוך דמי לא הוה בית הסתרים, ומפרש כיון דאין זה נראה לעיני בשר דזה רק סברא שכלית, והעין רואה שהוא מחובר עדיין, ע"כ סברא זו גופיה דעומד לחתוך כחתוך דמי חשיב ביתה"ס כיון שהוא מוסתר מעיני בשר. ועי' בשו"ת אבני נזר חו"מ (סי' עא).

חבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי. כתוב בהגה"מ (ברכות פ"ז אות ו) בשם

בתוס' כיון שהוא עתיד לקצו הרי הוא מקפיד עליו, ואפילו מיעוטו המקפיד קי"ל דחוצץ בטבילה ואפילו בכלים ובחידושי הר"ן מפרש דמקפיד עליו היינו שקשה עליו כשעומד שם בשעת טבילה ולפיכך חוצץ, אבל כאן ניחא ליה שיעמוד שם עד שעת קציצה, ומ"מ כיון שגמר בדעתו לקצוה בסוף לר"מ כקצוץ דמי. וכמאירי הביא בשם הראב"ד דצריך לשקעו כולו במים, אלא שעד מקום מדה חובת טבילה עליו וחציצה פוסלת בו, אבל מה שבדעתו לקוץ אין עליו תורת טבילה ואין חציצה פוסלת בו. וכתב הר"ש במס' מקואות (פ"י מ"ה) והא דלא הוי מקום חתך חציצה, היינו טעמא דבבית הסתרים דכלים לא חיישינן לחציצה. וכ"כ הרא"ש במס' נדה (סי' ל) דהכי משמע בתוספתא, ואפי' ראוי לביאת מים לא בעינן. וכ"כ בתורת חיים דלא חיישינן לדבר חוצץ בביהס"ת דלא קפדי אינשי בהכי. ובמשנה אחרונה שם תמה מהיכא פשיטא להו להתוס' דמקפיד, ושמא מדקתני ועתיד לקצוץ משמע דמקפיד דוקא לקצוץ, ואינו מוכרח די"ל שאינו מקפיד לקיימו קרי עתיד לקצוץ. והנה בחידושי הר"ן הג"ל כתב בפירוש כיון שהוא עתיד לקצו הרי הוא מקפיד עליו. ועי' בשו"ת דורבב מישרים (ח"א סי' פד) באשה שיש לה כאב בהשן המתנודד והסכימה בדעתה להוציאה, רק היא רוצה לחכות עד לאחר הטבילה, וכיון דעומד להוציאו יש חשש חציצה כקושית התוס' כאן כו' והביא מש"כ הרא"ש במס' כתובות בשם הר"י, דמבואר מדבריו דלענין דבר שאינו רק דרבנן לא אמרינן כל העומד, וה"ג כיון דמיעוט המקפיד אינו חוצץ רק מדרבנן, א"כ אינו חוצץ רק היכא שבאמת איכא חציצה, אבל היכא דליכא חציצה רק מטעם כל העומד שפיר אינו חוצץ משום דלגבי דרבנן לא אמרינן כל העומד, אולם מקושית התוס' כאן נראה דפשיטא להו דגם לענין מיעוט המקפיד אמרינן כל העומד, ומפרש דהכא אמרינן כל העומד גם לענין דרבנן, משום דמיעוט המקפיד חוצץ משום רובו המקפיד דחוצץ מדאורייתא, כמבואר

6. ספר שערים מצויינים בהלכה

טרפה ששחטה מטמאה במוקדשין. פרש"י
מדרכנן. וכן כתב הרמב"ם (אבוה"ט
פ"ב ה"ח) טרפה שנשחטה אע"פ שהיא
טהורה מה"ת, אם נגע בה מן הקודש נטמא
מדברי סופרים, וזו מעלה יתירה שעשו
בקודש. ועי' בערוך השולחן (סי' קכח סט"ז)
שהניח בצ"ע למה לא חשבוה ברפ"ג דחגיגה
בחומר בקודש. וגם הרמב"ם לקמן (פי"ב)
כשמנה המעלות שעשו חכמים לקודש, לא
חשיב לה.

7. ספר שחיטת חולין

שם: דאמר אבוה דשמואל טרפה ששחטה
מטמאה במוקדשין. והנה מלשון רש"י
לקמן קכ"ג ע"ב שכתב מטמאה במוקדשין,
כלומר אם של מוקדשין היא. מבואר
דמוקדשין קאי אטריפה, אבל אם הטרפה היא
של חולין אינה מטמאה את הקודש, וכ"מ
בדברי הבעה"מ לקמן ע"ד ע"ב נאמנס מלשון
הרמב"ם בפ"ב [מאבה"ט] ה"ח שכתב טריפה
שנשחטה אע"פ שהיא טהורה מה"ת, ואם נגע
בה הקודש נטמא מדברי סופרים וכו', מבואר
דאפילו אם הטרפה היתה של חולין מטמאה
את הקודש [ועיין בגליון רעק"א על הרמב"ם
שהאריך בזה].

8. רש"י מסכת חולין דף עג עמוד א ד"ה בחזרה

בחזרה - כדאמר ר' יוחנן בריש פירקין (לעיל /חולין/ דף סח:) אבר עצמו מותר באכילה אם החזיר.

9. ספר שחיטת חולין

שם: א"ר יוסי ברבי חנינא מ"ט דר"י
אליבא דרבנן האי אית לי' תקנתא
בחזרה והא לית לי' תקנתא בחזרה. ופירש"י
באבר היוצא אית לי' תקנתא בחזרה, כדאמר
ר"י בר"פ [דף סח:] אבר עצמו מותר באכילה
אם החזיר, עכ"ד. ועיין בחי' הרשב"א שכתב
אבל לפירוש הגאונים והר"ף ז"ל שפירשו לעיל
[סח:] דבלישנא דפומבדיתא מודה ר"י דאבר
עצמו אין לו תקנה בחזרה לא ידעתי ליישב
דברי ר"י בכאן אלא בדוחק, עכ"ל. וע"ע
בהרא"ש [ר"פ] ובחי' הר"ן [דף סח:] שכתבו
ליישוב דהך לישנא דר"י קאי אליבא דלישנא
קמא דהתם דמתיר בחזרה, יעוי"ש.

דשחיטה עושה ניפול, היינו דוקא קודם חזרה (ועיין בפמ"ג סי' י"ד סק"ג שרמזו לזה).
ובפשוטו הי' נראה לבאר כונת רבותינו בעלי התוס' [שהו"ד ברשב"א] דהכי קאמרי רבנן לר"מ, דכיון דגם ר"מ ס"ל דמהני חזרה לטהר מידי טומאת נבלה, א"כ ל"ד לאבר המדולדל דלית ליה תקנתא בחזרה, ולפיכך גם קודם חזרה מהני שחיטתו לטהרו מידי טומאת נבלה, ודו"ק.

ובכח"י הרשב"א [לעיל ס"ח ע"ב] כתב ליישב בזה"ל: וראיתי בשם רבותינו בעלי התוס' ו"ל דאע"ג דחזרה לא מהני להתירו באכילה, לטהרו מידי נבלה מיהא מהניא ליה (והקשה ע"ז הרשב"א) ואינו, דלמאן קאמרינן לרבנן, ולרבנן אפילו בלא חזרה נמי שחיטת אמו מטהרתו מידי נבלה וכו' עכ"ד. ועיין בראש יוסף [שם] שכתב לדייק מזה דאליב"י דר"מ מהני חזרה לטהר מידי נבלה, והא דס"ל לר"מ

10. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף עג עמוד א

האי אית ליה תקנתא בחזרה. פ"י רש"י דריו"ח לשיתנו דהאבר עצמו מותר באכילה אם החזיר. ותמה הרשב"א דהא איתותב ריו"ח. וללישנא דפומבדיתא בין רב ובין ריו"ח מודו דהאבר עצמו דאסור, כדעת הגאונים ז"ל דס"ל דאיכא תרי לישני בגמ', ורק דפליגי ביצא רוב האבר אי יש לידה לאברים דאף החלק הפנימי טריפה. וקשה לפ"ז מסוגיין, אלא אם נאמר דהגמ' קאי ללישנא קמא בהו"א דגמ'.

והנה בפשטות פליגי הכא אם השחיטה מהני להתיר דבר שמחוץ לגופה, דשאני טריפה דהוי בגופה. ובחזר האבר לגופה הי' אפשר לומר דהשתא חשיב במציאות דהויא בגופה, ואף אי לא שריא באכילה כיון שנכנס לפנים הו"ל גופה, ושפיר מהני השחיטה, ככל טריפה דעלמא. ואף דבאמת האבר נשאר בחוץ. ובפרט דהא ריו"ח ס"ל דאין לידה לאברים.

11. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף עג עמוד ב

אין שחיטה עושה ניפול. הטעם דשחיטה אינה עושה ניפול, הוא משום דהבהמה גם אחר השחיטה הו"ל כמפרסת דהיא כחיה לכל דבריה, ולכך אכתי לא נעשה ניפול כל זמן שהיא חיה השחיטה התירתו, דרך המיתה מנתקת את הבהמה מן האבר, כיון דאינו מחובר עם גוף הבהמה אלא בחוט השערה ואין לו חיבור לגוף אלא משום שיש בגוף חיות, אבל כיון שמת אין לו שייכות לגוף.

12. תדושי הרשב"א מסכת חולין דף עג עמוד ב

בהא דאמר ר' יוסי בר חנינא ללישנא בתרא דר"י דאמר אבל באבר דבהמה דברי הכל אין שחיטה עושה ניפול מאי טעמא דר"י אליבא דר"מ האי גופה והאי לאו גופה, **לא ידעתי למה הוצרך ריב"ח להשמיענו טעם זה כלל שהרי בפירוש אמרו ר"מ לטעם זה בברייתא וכדנתיא אמר להן אם טהרה שחיטת טריפה אותה ואת האבר המדולדל בה דבר שהיא גופה תטהר את האבר דבר שאינו גופה, ואולי הברייתא לא היתה נודעת להן שהברייתא לא היו רגילות בבית המדרש ובמתני' לא תנן בה אבר המדולדל** אלא אם נהרה שחיטת טריפה אותה דבר שהוא גופה, וכהאי לישנא בתרא דר"י קי"ל דאין שחיטה עושה ניפול וכדאמרינן בסמוך אמר רב יוסף נקוט דרב יצחק בידך דרבה בב"ח קאי כוותיה דתניא ובשר בשדה טריפה לא תאכלו אבר המדולדל בבהמה בחיה ובעופות אף על פי ששחטן אסורין, ואמר רבה בב"ח אמר ר"י אין לך בהם אלא מצות פרישה בלבד כלומר מצות פרוש מדרבנן גזירה משום אבר מן החי והילכך דנין בו בכל מקום דאיסורין דרבנן דספיקו להקל ומותר להושיטו לבני נח דהא לאו אבר מן החי הוא.

13. חתם סופר על חולין דף עג/ב

והרשב"א הקשה הרי הטעם מפורש במשנה וברייתא שזה גופה וזה אינו גופה. ונ"ל ליישב דמשנה וברייתא קאי אבהמה טרפה והשחיטה מעיקרא לא באה אלא לטהר מטומאה א"כ תטהר גם האבר אבל הכא בגמרא מיירי מבהמה טהורה שהשחיטה אתיא להתיר אכילה ה"א לא תועיל לאבר המדולדל לטהרו מידי נבלות וכי האי סברא עיין לעיל ס"ט ע"א פירש"י ד"ה מי מצטרף וכו' ע"כ פריך מ"ט. אלא דצריך לדחוק קצת בת"י הש"ס האי גופה וכו' לפמ"ש לעיל בכוננת התוס' א"ש דהא הכא נמי אתי שחיטה להתיר האבר המדולדל באכילה מדאורייתא

וה"ק רק מגזירה דרבנן דה"ל לגזור משום לא פלוג דאבר דעובר ומשני לא שייך לא פלוג כיון דהאי גופה וכו' אבל לרמב"ם דמצות פרוש דאורייתא לא א"ש:

14. ספר שחיטת חולין

בגדר האיסור דאבר המדולדל

לאכילה

שם: דתניא "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו" להביא האבר והבשר המדולדל בבהמה ובחיה ובעוף ושחטן שהן אסורין, ואמר רבה בר בר חנה אר"י אין בהן אלא מצות פרוש בלבד. פירש"י דאין בהם איסור לאו של אבמה"ח אלא מצות פרוש בעלמא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא היא, עכ"ד. וכ"כ התוס' כאן ולעיל בדף ע"ג ע"ב דאיסורו מדרבנן.

אבל הרמב"ם בפ"ה [ממא"ס] ה"ו כתב בזה"ל: כשר המדולדל בבהמה ואבר המדולדל בה אם אינו יכול לחזור ולחיות אע"פ שלא פירש אלא אחר שנשחטה אסור ואין לוקין עליו, עכ"ל. ועיין במ"מ [בהי"א] שפירש דאיסורו מה"ת ואפ"ה אין לוקין עליו דדמי לחצי שיעור דאסור מה"ת ואין לוקין עליו. אמנם בפר"ח [סי' ס"ב סק"ז] הקשה ע"ד המ"מ דכיון דמרבין אבר המדולדל לאיסורא, אמאי לא מרבין נמי למלקות, וע"כ פירש הפר"ח דהא דאין לוקין עליו אע"ג דאסור מה"ת, משום דהו"ל לאו שבכללות כיון דמרבין נמי מהן קרא ד"ובשר בשדה טרפה" דין אבר היוצא, עכ"ד.

בגדר האיסור דאבר המדולדל, אי

משום לתא דאבמה"ח, או משום

מריפה

והנה הש"ך בסי' נ"ה סק"א הביא מחלוקת ראשונים אם אותו אבר המדולדל אסור לב"נ, דדעת הרשב"א והר"ן בדף נ"ז [וכ"כ הרשב"א בסוגיין] דמותר לב"נ. אמנם דעת הסמ"ק [סי' ר"א] דאסור לב"נ [וז"ל הסמ"ק

15. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף עד. אין בהן אלא מצות פרוש בלבד.
פרש"י אין בהם איסור לאו של
אבמה"ח אלא מצות פרוש בעלמא מדרבנן

וקרא אסמכתא בעלמא. וכ"כ התוס'. אבל
הרמב"ם (מאכ"א פ"ה ה"ו) כתב בשר
המדולדל בבהמה ואבר המדולדל בה אם אינו
יכול לחזור ולחיות אע"פ שלא פירש אלא
אחר שנשחטה אסור ואין לוקין עליו. ומפרש
המ"מ (הי"א) דאיסורו מה"ת ואין בהם
מלקות, אבל הוא מצוה לפרוש מאכילתו, וזהו
העיקר שהרי אמרו בגמ' גבי אבר המדולדל
שנתן אחר שחיטה אכלו לזה אינו לוקה,
ואין לשון זה נאמר באיסורין של דבריהם, והן
איסורין מה"ת בחצי שיעור דאתו מריבוי
שאין לוקין עליו. ועי' בפר"ח (סי' סב סק"ז)
דהא ליחא דכין דמרבין ליה לאיסורא אמאי
לא מרבין ליה למלקות נמי, וחצי שיעור
שאני דכתיב ביה אכילה, ואין אכילה פחות
מכזית וכו', ומפרש שהרמב"ם ס"ל משום
דאתו תרי עניני מריבויי דהיינו דין אבר היוצא
ודין אבר ובשר המדולדלין והו"ל כלאו
שבכללות שאין לוקין עליו וכו'. ועי' בפלתי
שם שמיישב דברי המ"מ.

חולין עד

משה שווערד

1. תלמוד בבלי מסכת חולין דף עג עמוד ב

אמר רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן: הכל מודים שמיתה עושה ניפול, ואין שחיטה עושה ניפול

2. רש"י מסכת חולין דף עג עמוד ב

שמיתה עושה ניפול - אבר המדולדל בבהמה ומתה המיתה מפלת אותו ואינו טמא כאבר מן הנבלה אלא כאבר מן החי והפרש יש ביניהם דאמרינן בהעור והרוטב (לקמן/חולין/ דף קכח:): אבר מן החי בשר הפורש ממנו טהור דאין מטמא אלא כשהוא אבר שלם בשר גידים ועצמות אבל נבלה כזית ממנה טמא אב הטומאה.

3. ספר שחיטת חולין

דף ע"ד ע"א

חל עליו שם איסור "אבמה"ח והא דאינו מטמא עדיין משום טומאת אבמה"ח כ"ז שהוא מחובר היינו דילפינן מקרא ד"כי יפול" דעד שיפול אינו מטמא (וכדאיתא לקמן בדף קכ"ז ע"ב) אבל באמת גם קודם מיתת הבהמה כבר חל עליו איסור אבמה"ח לאכילה כיון דניתק חיותו מהבהמה [ועיין בחזו"א יור"ד סי' ג']

בגדר מיתה ושחיטה עושה ניפול

גמ': אמר רבא מנא הא מילתא דאמור רבנן מיתה עושה ניפול, שחיטה אינה עושה ניפול. והנה יש לחקור בהא דאמרינן דמיתה עושה ניפול, אי ר"ל דבאמת כל אבר המדולדל גם קודם מיתת הבהמה כבר

סק"ד דנקט דאם נטרפה הבהמה לאחר שנדלדל האבר, דאין האבר נאסר משום טריפה כיון דנפסק חיותו מהבהמה. ולפי"ז נמצא דהא דאמרינן דאם מיתה עושה ניפול חשיב אבמה"ח, דאין הכונה דעצם המיתה מפילה האבר ונעשה אבמה"ח, אלא ר"ל דבעצם גם קודם המיתה כבר חלה על האבר המדולדל שם אבמה"ח ואין מיתת הבהמה כוללת אותו האבר, אלא אדרבה נתחדש בהך קרא דדוקא מיתה עושה ניפול אבל שחיטה אינה עושה ניפול, ר"ל דאע"ג דכבר חל על האבר שם אבמה"ח לאכילה, מ"מ שחיטת הבהמה כוללת ופועלת להתיר גם את האבר המדולדל מאיסור אבמה"ח שבו [וכ"כ לבאר בספר זכר יצחק ח"א סי' ל"ג].

אבל באמת אפשר לפרש ענין מיתה עושה ניפול באופן אחר, דבאמת קודם מיתת הבהמה לא חל שם אבמה"ח על אותו אבר המדולדל משום דמחובר לגוף הבהמה, אלא דנתחדש בהך קרא דהמיתה מפלת האבר וחל עליו שם אבמה"ח רק לאחר מיתת הבהמה ואפ"ה שחיטה אינה עושה ניפול, כיון דבזמן השחיטה עדיין לא מתה [וכדאיתא לעיל דף ל"ח ע"א] א"כ שפיר פועלת השחיטה גם על האבר דחשיב עדיין כחלק מכללות הבהמה.

4. רש"י מסכת חולין דף עד עמוד א

אין בהם - איסור לאו של אבר מן החי.

אלא מצות פרוש - בעלמא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא אלמא אין שחיטה עושה ניפול.

5. תוספות מסכת חולין דף עד עמוד א

אין בהם אלא מצות פרוש בלבד - וקרא דבריייתא אינו אלא אסמכתא בעלמא וא"ת וכיון דמדאורייתא שרי באכילה אמאי נקט בבריייתא דלעיל (דף עג.) לא אם טיהרה שחיטת טרפה אותה ואת האבר המדולדל בה מה שייך שם להזכיר אבר מדולדל דשרי אף באכילה וי"ל דה"ק אבר המדולדל בה גזרו ביה רבנן איסור אכילה ולא גזרו שלא תהא שחיטה מטהרתו כמו עובר דבר שאינו גופה.

6. רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ה הלכה ו

בשר המדולדל בבהמה ואבר המדולדל בה אם אינו יכול לחזור ולחיות אע"פ שלא פרש אלא אחר שנשחטה אסור ואין לוקין עליו, ואם מתה הבהמה רואין אותו כאילו נפל מחיים, לפיכך לוקין עליו משום אבר מן החי, אבל היכול לחזור ולחיות אם נשחטה הבהמה הרי זה מותר.

7. מגיד משנה הלכות מאכלות אסורות פרק ה הלכה יא

ודע שדעת רבינו שאע"פ שאין בהן מלקות כשנחתכו אחר שחיטה הרי הן אסורין מן התורה ואין איסורן מדבריהם בלבד אלא הרי הן כחצי שיעור דאתו מריבוי ואין לוקין עליו. ומש"ל דאמר רבי יוחנן אין בהן אלא מצות פרישה פירושו שהן אסורין מן התורה ואין בהן מלקות אבל הוא מצוה לפרוש מאכילתו. וכבר פסק רבינו למעלה בדין האבר המדולדל באותן בעיות שלא נפשטו בגמ' לחומרא כדין תיקו דאיסורין דאורייתא וכן היא כוונתו ונראית לי עיקר ששם אמרו בגמ' גבי האבר המדולדל שנחתך אחר שחיטה אכלו לזה אינו לוקה ואין לשון זה נאמר באיסורין של דבריהם. ועוד מתבאר יותר בגמרא בדין אבר העובר שנחתך אחר שחיטה שהוא אסור מן התורה. אבל יש מן המפרשים שפירשו אין בהן אלא מצות פרישה מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וחלקו בין אבר המדולדל לאבר העובר שהוא אסור מן התורה. ובהשגות כתב כאן בדין אבר העובר שנחתך אחר שחיטה שכתב רבינו אינו לוקה א"א זה שבוש שהרי אמר למעלה אפי' החזירה וכו'. ומה שכתב שרבינו אמר למעלה אפילו החזירה וחנתו אחר שחיטה לוקה לא עיין בדבריו שלא כתב רבינו למעלה לוקה אלא נאסר וכבר ביארתי כוונתו שהוא סבור שאסור מן התורה ואין בו מלקות והבאתי ראיה לדעתו ז"ל:

8. ספר שערים מצויינים בהלכה

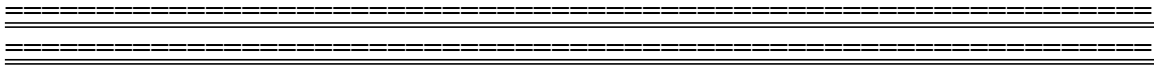
וקרא אסמכתא בעלמא. וכ"כ התוס'. אבל הרמב"ם (מאכ"א פ"ה ה"ו) כתב בשר המדולדל בבהמה ואבר המדולדל בה אם אינו יכול לחזור ולחיות אע"פ שלא פירש אלא אחר שנשחטה אסור ואין לוקין עליו. ומפרש המ"מ (הי"א) דאיסורו מה"ת ואין בהם מלקות, אבל הוא מצוה לפרוש מאכילתו, והוה העיקר שהרי אמרו בגמ' גבי אבר המדולדל שנחתך אחר שחיטה אכלו לזה אינו לוקה, ואין לשון זה נאמר באיסורין של דבריהם, והן איסורין מה"ת כחצי שיעור דאתו מריבוי

שאין לוקין עליו. ועי' בפר"ח (סי' סב סק"ז) דהא ליתא דכיון דמרבין ליה לאיסורא אמאי לא מרבין ליה למלקות נמי, וחצי שיעור שאני דכתיב ביה אכילה, ואין אכילה פחות מכזית וכו', ומפרש שהרמב"ם ס"ל משום דאתו תרי עניני מריבוי דהיינו דין אבר היוצא ודין אבר ובשר המדולדלין והו"ל כלאו שבכללות שאין לוקין עליו וכו'. ועי' בפלתי שם שמיישב דברי המ"מ.

9. מהר"ץ חיות מסכת חולין דף עד עמוד א

רש"י ד"ה אכלו לזה האבר המדולדל. נ"ב עי' מהרש"א ואולם כוונת רש"י בפשיטות דוקא אבר המדולדל אינו לוקה. אבל אבר יוצא הוי אבר מן החי גמור ולוקה עליו וז"ב ופשוט. והנה שיטת הרמב"ם פ"ה מהל' מא"ס דאבר המדולדל אסור מן התורה עי' הה"מ שם. ועי' פר"ח יו"ד סי' ס"ב להרמב"ם אינו לוקה משום דהוי לאו שבכללות דגם אבר יוצא בכלל בשר בשדה טרפה ועי' פר"ח דהביא ראיה מתוספתא מפורשת סוף ע"ז דאברים המדולדלים אסורים לבני נח וכ"ש לישראל וע"כ מה"ת אסור דאי דמרבין מאן אסריה לב"נ ואף לשטת הסמ"ק מובא בש"ד יו"ד סי' נ"ה דגם אבר המדולדל אסור להושיט לבני נח היינו דוקא לדידן אסור משום דאתי למחלף באבר מן החי גמור עי' פר"ח סי' ס"ב אבל בתוספתא מבוואר דאבר המדולדל אסור איסור עצמו לב"נ ופשיטא דמן התורה אסור:

• ועיין במרומי שדה באריכות

א. דף על הדף מסכת חולין דף עג עמוד א

בגמ': רבינא אמר וכו' אפילו תימא רבנן, חבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי ונגיעי בהדדי. **בשו"ת שער אפרים (סי' א') נשאל: עוגות שאפו לשבת ונשרף קצת העוגה, ילמדנו רבינו אם יוצאין בעוגה הנזכר לענין לחם**

משנה, אם מקרי לחם שלם אם לאו.

תשובה. במסכת טבול יום (פרק קמא משנה ג' וד') מבואר, דאיכא חילוק בין חירוף שהוא פחות מכאצבע לבין יותר מאצבע, ואם כן בפחות מכאצבע דהוי חיבור, לחם שלם מיקרי, מה שאין כן יותר מכאצבע.

ברם יש לחלק, דגבי טומאה הוא דלא הוי חיבור יותר מכאצבע הואיל דראוי לחותכה, אבל מכל מקום מקרי לחם שלם. אמנם בפרק בהמה המקשה (חולין ע"ג ע"א) מבואר דחבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי, וכל העומד לחתוך כחתוך דמי לענין אוכלין, וממילא לא מקרי לחם שלם בכיותר מכאצבע. וכל הפוסקים למדו דינא דהמוציא מטומאה, דכשהותך הרבה קודם ברכת המוציא עד שאם יאחו בקטן לא יעלה הגדול עמו לא הוי לחם שלם. ומשנה היא לענין טומאה במסכת טבול יום (פ"ג מ"א), ועיין בסימן קס"ז (ס"א).

וראיתי שדעת רבינו ברוך היא, דגם כשאוחז הקטן ואין הגדול עולה עמו לית לן בה, כיון דסוף סוף יש לחתוך ולבצוע לית לן בה וקרינן ביה ככר שלם. ונראה טעמו דפוסק כרבינא דחבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי, וכל העומד לחתוך כחתוך דמי. וממילא גם כשאוחז בקטן וגדול עולה עמו הדין דלא מיקרי לחם שלם דכמאן דחתוך דמי, כיון דסוף סוף יש לחתוך ולבצוע. ועל כרחק דלענין לחם שלם אמרינן, כיון דעדיין לא נחתך לגמרי מיקרי לחם שלם, ואם כן גם כשאין גדול עולה עמו מיקרי שלם. ואידך פוסקים סברי דאין הלכתא כרבינא.

והאריך בשער אפרים לדחות דברי רבינא מהלכה, ולבסוף כתב, כיון דאין הלכתא כרבינא דהעומד לחתוך כחתוך דמי, ממילא גם בחירוף יותר מכאצבע דלא הוי חיבור בטומאה, מכל מקום לחם שלם מקרי לענין שבת, דאף דעומד לחתוך אפילו הכי לא הוי כחתוך עכ"ד.

ב. שו"ע או"ח סימן רעד - דיני בציעת הפת בשבת:

(א) בוצע על שתי ככרות (**שלימות**), שאוחז שתיהן בידו ובוצע התחתונה: הגה - ודוקא בלילי שבת (ד"ע), אבל ביום השבת או בלילי יו"ט בוצע על העליונה (כל בו והגהות מיימוני פ"ח מהלכות חמץ ומצה), והטעם הוא על דרך הקבלה:

(ב) מצוה לבצוע בשבת פרוסה גדולה שתספיק לו לכל הסעודה (וע"ל סי' קס"ז):

(ג) אין המסובין רשאים לטעום עד שיטעום הבוצע, ואם יש לפני כל אחד לחם משנה יכולים לטעום אע"פ שעדיין לא טעם הוא:

(ד) סעודה זו ושל שחרית אי אפשר לעשותה בלא פת:

ג. משנה ברורה על או"ח סימן רעד

(א) שתי ככרות - זכר למן דכתיב לקטו לחם משנה (א) וגם ביו"ט צריך לבצוע על שתי ככרות. וגם הנשים (ב) מחויבות בלחם משנה שהיו ג"כ בנס המן. ואם יוצא בלחם משנה בפת הבאה בכיסנין עיין לעיל בסימן קס"ח ס"ז שם במ"ב ובה"ל:

(ב) שלמות - **ועוגה שנשרפה קצת ועדיין לא נחתך ממנה יש אומרים דיוצאין בו לענין לחם משנה** עיין בש"ת (ג) אם אין לו פת שלמה אינו מעכב ויכול לקדש אפילו על כזית פת ונכון לנהוג שזה שבוצע יכוין לפטור בברכת המוציא כל המסובין וגם יאמר להמסובין שיכוונו לצאת בברכתו כדי שכולם יצאו בלחם משנה וכשמוציא אחרים יאמר ברשות רבותי אע"פ שהוא הבעה"ב או הגדול והוא מדרך ענוה:

(ג) בידו - בשעת המוציא:

(ד) ובוצע וכו' - שהרי לא נאמר לחם משנה אלא בלקיטה. ורש"ל ושל"ה נהגו לחתוך שניהם כפירוש הרשב"א וכן הסכים הגר"א ואם מקפיד על ההוצאה עושה ג' חלות גדולות וג' קטנות ובכל סעודה בוצע אחת גדולה ואחת קטנה והעולם נוהגין כהשו"ע. כתב הפמ"ג אם אין לו בשבת פת ישראל כ"א פת א"י מותר לאכול ממנו ועי"ש ש: עוד:

(ה) התחתונה - הב"ח תמה דאין מעבירין על המצות והט"ז תיקן זה ונהג להניח התחתון קרוב אליו יותר מן העליון ונמצא שפוגע תחלה בתחתונה (ד) או לוקחין העליונה בשעת ברכת המוציא ומניחין אותה למטה ובוצעין עליה. ועיין לעיל בסימן קס"ז ס"א בהג"ה שלא יחתוך בככר עד אחר הברכה כדי שיהיו הככרות שלמות ע"ש (ה) והמדקדקים רגילים לרשום בסכין קודם ברכה:

(ו) פרוסה גדולה - ולא מחזי כרעבתן כיון שאינו עושה כן בחול ודאי כונתו שחביב עליו המצוה ורוצה לאכול הרבה:

(ז) לטעום וכו' - היינו אע"פ שנתן הבוצע לפני כל אחד ואחד את חלקו וכנ"ל בסימן קס"ז סעיף ט"ו עי"ש:

(ח) לחם משנה - ר"ל ואז אע"פ שהוא מוציאם בברכתו יכולים לטעום קודם לו אבל אם אין לפני כ"א לחם משנה (ו) אע"פ שכל אחד ככרו שיאכל ממנו הוא לפניו כולם צריכים לסמוך על הבוצע שיש לפניו לחם משנה ואינם רשאים לטעום קודם לו:

(ט) סעודה זו וכו' - ר"ל אפילו לדעת המקילין לקמן בסימן רצ"א ס"ה לענין סעודה שלישית שאין צריך לעשותה דוקא בפת (ז) באלו שתי סעודות מודו כו"ע דהם עיקר כבוד השבת (ח) אם יש לו אונס שאינו יכול לקיים סעודת ערבית ידחה הסעודה עד למחר שיאכל ג' ס

ד. שו"ע או"ח סימן קסז

(א) בוצע בפת, במקום שנאפה היטב, (ובפת דידן יש לבצוע בצד הפת ויחתוך מצד העליון והתחתון) (הגהות מיימוני פ"ז מהלכות ברכות), ויחתוך פרוסת הבציעה; וצריך לחתוך מעט, שאם יאחזו בפרוסה יעלה שאר ככר עמו, שאל"כ חשוב כפרוסה, ויניחנה מחוברת לפת ויתחיל לברך ואחר שסיים הברכה יפרידנה, כדי שתכלה הברכה בעוד שהפת שלם; ולא יבצע פרוסה קטנה, מפני שנראה כצר עין, ולא פרוסה יותר מכביצה, מפני שנראה כרעבתן: הגה - ובשבת לא יחתוך בככר עד אחר הברכה, כדי שיהיו הככרות שלימות (תוס' ומרדכי פ' כיצד מברכין). ומ"מ אם שכח וחתך כמו בחול, אינו מזיק (מרדכי). ונראה הא דלא יבצע יותר מכביצה, היינו דוקא בחול ואוכל לבדו, אבל בשבת או שאוכל עם הרבה בני אדם וצריך ליתן מן הפרוסה לכל אחד כזית, מותר לבצוע כפי מה שצריך לו. וע"ל סי' רע"ד:

ה. משנה ברורה על או"ח סימן קסז

(י) ובשבת - וה"ה (ו) ביו"ט מפני שצריך לברך על לחם משנה חיישינן שמא תשבר כולה קודם הברכה (ז) או עכ"פ שמא יחתוך כ"כ בעומק שכשיאחזו בפרוסה לא יעלה הככר עמו והוי כפרוס לגמרי ואנן לחם משנה בעינן וע"כ טוב יותר שלא יחתוך כלל ואף דעי"ז יצטרך ע"י החתיכה לשהות קצת בין הברכה לאכילה לא חשיבא הפסק כיון דהוא צורך אכילה (ח) אלא דבחול מחמרינן לעשות ע"צ היותר טוב:

(יא) אינו מזיק - ר"ל שלא הפסיד עי"ז הלחם משנה (ט) שכל שאוחזו בפרוסה ושאר הככר עולה עמו הוי כשלם: